

**CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA**

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

Programa Compartim de gestió del coneixement

V Jornada d'Assessorament Tècnic Penal i IV Jornada d'Assessorament a la Víctima del Delicte

Resum de la ponència
Justícia restaurativa i mediació penal a Suècia

Ponent: Eleonore Lind

Barcelona
8 de novembre de 2012

Justícia restaurativa i mediació penal a Suècia

Eleonore Lind

Antecedents

La llei de mediació penal per a menors infractors va ser aprovada el juliol de 2002. Aquesta llei exposa els objectius de la mediació, qui pot actuar de mediador i com es duu a terme el procés. L'objectiu original del govern era que la mediació fos accessible a tot el territori de Suècia i donar-li una espai més important en el sistema judicial tradicional. La llei se centra en menors infractors d'entre 15 i 21 anys, però la mediació sovint es realitza també amb menors d'entre 12 i 15 anys (només en circumstàncies especials s'aplica en edats més primerenques). Els adults no estan exclosos tampoc de la mediació. El procés de mediació penal entre víctima i infractor implica una cooperació entre els serveis de mediació, la policia, el personal de presons i de llibertat condicional i la fiscalia. Aquestes organitzacions tenen cultures diferents i fins ara ha estat difícil aconseguir una cooperació satisfactòria. No obstant això, es detecta un interès creixent per part dels reclusos i dels funcionaris de presons envers la mediació dins de les institucions.

Entre el 2003 i el 2007, el Govern suec va encomanar al Consell Nacional de Prevenció de la Delinqüència la implementació de la mediació penal a Suècia, principalment per mitjà de l'assignació de fons a organitzacions de l'àmbit de la mediació penal. Una de les tasques principals va consistir a informar i establir relacions amb els col·laboradors del govern central, la junta nacional de policia, la fiscalia, la junta nacional de salut i benestar, les organitzacions de suport a les víctimes, els col·legis d'advocats i l'administració nacional de presons i de llibertat condicional, tant a nivell central com regional.

Una altra de les tasques centrals va ser el disseny de programes de formació en mediació per a mediadors. Sovint, els serveis de mediació formen part dels serveis socials, motiu pel qual la formació acostuma a estar enfocada als treballadors socials. Suècia compleix els estàndards de formació internacionals, però ha desenvolupat també una formació a mida per al sistema judicial suec que se centra en la nova llei.

Canvis legislatius des de l'1 de gener de 2008

Des de l'1 de gener de 2008, els ajuntaments estan obligats a oferir a tots els infractors menors de 21 anys un servei de mediació penal, opció que també caldria oferir als menors de 15 anys. Aquesta mediació es regula actualment des de la Junta Nacional de Salut i Benestar. La fiscalia ha de tenir en compte la voluntat de l'infractor de participar en aquesta mediació. Com a resultat, l'única formació disponible prové de consultors privats.

Lliçons apreses

Per tal d'implementar amb èxit la mediació penal és imprescindible trobar bons col·laboradors a tots els àmbits de la societat. L'organització d'àmbit nacional ha d'oferir suport a les institucions regionals, que alhora han d'oferir suport a les entitats locals. Durant el període en què el Consell Nacional de Prevenció de la Delinqüència va estar al càrrec de la implementació de la mediació penal es van posar en marxa Serveis de Mediació Model. Aquests serveis d'àmbit regional van adquirir una gran experiència i informació molt valuosa, i posteriorment es van convertir en font de coneixement en compartir aquesta informació amb els nous serveis. Aquesta manera de funcionar va resultar eficaç fins que es van produir els canvis legislatius de 2008, després dels quals el nivell regional gairebé ha desaparegut. Així doncs, la cooperació s'ha vist afectada i la mediació penal ja no té un abast tan estès com abans, tot i que segueix sent obligatòria per als municipis.

Per aconseguir una bona implementació de la mediació penal, cal recordar per què la mediació és eficaç: es basa en el diàleg, no en la lluita. Consisteix a formar aliances allà on no n'hi havia i on no s'està acostumat a treballar en equip. Cal formar grups de direcció formats per una mostra de les professions que tracten amb víctimes i infractors, com ara els serveis socials, la policia, la fiscalia, l'escola, les organitzacions de suport a les víctimes, agències locals de prevenció de la delinqüència, etc. A més, cal que tots els col·laboradors tinguin una actitud positiva envers la mediació penal.

A Suècia existeix un moviment de suport a les víctimes molt actiu, amb una organització governamental de suport a les víctimes i lleis que donen a les víctimes drets en el procés penal, però a la pràctica es poden aconseguir millores significatives.

Diàleg i mediació en casos de delictes greus

Des de 2008 es duu a terme un modest projecte a l'oest de Suècia anomenat Diàleg i Mediació en Casos de Delictes Greus. Inicialment, aquest projecte s'enfocava des d'una òptica centrada en la iniciativa de la víctima, però ha progressat cap a un enfocament basat en la iniciativa de l'infractor. En el procés de mediació penal les necessitats de la víctima han de ser sempre la prioritat, però això no sempre és així atès que les agències de mediació penal se centren molt en l'infractor. Tradicionalment, hi ha hagut molt poc suport a les víctimes. En la mediació, és primordial que les víctimes rebin un suport sòlid, perquè sovint es troben molt exposades. Parlem de suport a les víctimes pel bé de les víctimes, no com a vehicle en el procés de mediació. El principal objectiu sempre ha de ser que les víctimes rebin el suport que necessiten per sentir-se millor (evidentment, això també és vàlid per als infractors).

La nostra experiència ens diu que en la primera trobada, que en molts casos és la primera trobada que la víctima té amb algú extern a la família o al cercle d'amics, cal que hi hagi espai per a pensaments i expressions sense censura. Expressions que poden semblar xocants, però que cal verbalitzar i reconèixer abans de continuar endavant. El mediador ha de saber gestionar els temps i saber presentar la informació i l'oferta de diàleg i de mediació quan la víctima estigui preparada per sentir el missatge. Si no és el moment adequat, caldrà repetir l'oferta posteriorment, si la víctima ho permet. L'oferta de diàleg i de mediació s'ha de presentar d'una manera que reconegui i confirmi els pensaments, els sentiments i els comportaments de la víctima, fins i tot si el mediador els pot trobar estranys o fins i tot negatius. Generalment, com més greu sigui el delicte, més temps es necessitarà abans de poder plantejar l'oferta de diàleg. La nostra experiència ens diu també que sovint la família o la víctima supervivent d'un delicte greu no rep el suport suficient o no en rep cap en absolut.

Quan es treballa en diàleg i mediació amb víctimes, és molt útil ser conscient de les quatre fases de la recuperació: xoc – fase de reacció – processament – reorientació. L'oferta de mediació no pot arribar abans de la fase de processament.

Xoc: reaccions físiques i comportamentals diferents.

Fase de reacció: mecanismes de defensa diferents que ens protegeixen de comprendre l'abast total del que ens ha passat.

Processament: pas a pas, es comença a entendre i a processar emocionalment el que ha passat.

Reorientació: retorn, pas a pas, a una vida anterior en què s'integra i comprèn el que ens ha passat.

La **reconciliació/conciliació** és un procés complicat que no es pot imposar a cap participant en un procés de mediació i diàleg. Un pas molt important de què parlem molt sovint és la reconciliació amb un mateix; sovint l'objectiu principal de les dues parts en una justícia restaurativa. Quan aquest procés de reconciliació pot tenir lloc dins d'un mateix, es fa possible també aplicar-lo envers/amb l'altra part. Tot i així, la reconciliació amb l'altre no és ni molt menys imprescindible.

"Em pots perdonar?" pot semblar una petició raonable, però no sempre és apropiada en un context de justícia restaurativa, perquè és el que un nen diria al seu tutor. En canvi, una petició molt més raonable pot expressar-se així: "Em penedeixo sincerament del mal que t'he fet. Tant de bo pogués tornar enrere i desfer el que he fet, però sé que no puc fer-ho. Sóc conscient que la teva vida s'ha vist afectada i damnificada irrevocablement pels meus actes i em pregunto si puc fer alguna cosa per fer-te la vida una mica més fàcil o per arreglar el mal que he fet. Espero que sí".

L'infractor també pot oferir "regals", però sense esperar res a canvi per part de la víctima – l'afectada pel delictes. Els regals poden variar des d'escriure una carta personal, prendre la iniciativa d'una recompensa pràctica, o simplement perseverar i acceptar que pot passar molt de temps fins que la víctima estigui suficientment preparada per a cap tipus de contacte. Petites accions que ajudin a construir la confiança poden crear una plataforma més sòlida perquè les dues parts es trobin.

Llei sueca de mediació penal (2002:445)

Àmbit d'aplicació i objectius de la mediació

1. Aquesta llei regula la mediació entre víctima i infractor, organitzada i administrada pel govern central o pels municipis.
2. En el context d'aquesta llei, el terme *mediació penal* es refereix a una trobada entre la víctima d'un delictes i l'infractor, en la qual es discuteixen el delictes i les seves conseqüències amb la presència d'un mediador.
3. La mediació penal ha de desenvolupar-se de manera que serveixi els interessos tant de la víctima com de l'infractor. L'objectiu és reduir les conseqüències negatives del delictes, que l'infractor compregui les conseqüències que el seu acte ha tingut per a la víctima i proporcionar a la víctima l'oportunitat de superar l'experiència.
4. Cal que el mediador sigui una persona competent, honesta, justa i imparcial.

Prerequisits de la mediació

5. La mediació penal ha de ser sempre voluntària, tant pel que fa a la víctima com a l'infractor. Cal que els fets s'hagin denunciat a la policia i que l'infractor hagi reconegut la seva culpa o participació en el delictes. La mediació penal només tindrà lloc si es considera apropiada després de ponderar totes les circumstàncies. Si l'infractor té menys de dotze anys, la mediació penal només es considerarà en casos excepcionals.

Preparació

6. La mediació penal s'ha de dur a terme oportunament. Si es vol dur a terme abans de la conclusió de la instrucció, el mediador ha de consultar l'oficial encarregat de la investigació. Si la mediació es vol dur a terme després d'aquest punt però abans que s'apliqui la sentència judicial, el mediador ha de consultar el fiscal.
7. El mediador ha d'informar tant l'infractor com la víctima del procés de mediació i de tot el que implica i preparar-los suficientment.
8. Els tutors legals tant de la víctima com de l'infractor han de tenir l'oportunitat de participar a la trobada de mediació, a no ser que hi hagi raons especials que ho desaconsellin. Altres persones poden ser-hi presents si serveix als propòsits de la mediació i es considera apropiat.

La trobada de mediació

9. A la trobada de mediació s'ha de donar a la víctima l'oportunitat de descriure la seva experiència i les conseqüències del fet delictiu. S'ha de donar també a l'infractor l'oportunitat de descriure per què es va cometre el delictes i de donar la seva visió de la situació. La víctima pot presentar una sol·licitud de reparació i l'infractor pot presentar una disculpa pels seus actes.
10. El mediador només pot facilitar un acord de reparació si és evident que el contingut d'aquest acord és raonable i no és excessiu. Si es detecta que l'infractor no ha complert l'acord tancat entre les dues parts, el mediador s'ha d'assegurar que el fiscal n'és informat immediatament, a no ser que no es consideri necessari.